

فقدان یا ضعف بسترهای الکترونیکی آموزش در دوران همه گیری کرونا

مسعود عبداللهی

ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان ، آموزش و پرورش بستک ، دانشجوی دکتری علوم تربیتی (برنامه ریزی درسی) ، گروه

علوم تربیتی، ایران

masoud.ab 1371 @gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: سختی تحصیل مجازی و تبعات آن برای دانش‌آموزان نوجوان امری بسیار مهم است و از طرفی ضعف در فراگیری دانش و مهارت، نبود تمرکز کافی در محیط خانه و دوری از شور و نشاط حضور در مدرسه برای نوجوان، می‌تواند در بلندمدت مشکلاتی به همراه داشته باشد.

مواد و روشها: مطالعه حاضر از نوع توصیفی تحلیلی^۱ است و پس از بررسی مفاهیم با ارائه نتایج به پیشنهادات کاربردی پرداخته شده است. روش تحقیق حاضر توصیفی و روش گردآوری اطلاعات آن، کتابخانه ای است. بدین صورت که از منابع کتابخانه ای نظیر: کتاب، مقاله، منابع خارجی و ... و آموخته های محقق استفاده شده است.

یافته ها: از نظر این پژوهش برای تعداد زیادی از خانواده‌ها به دلیل درآمد کم، همچنان تأمین هزینه اینترنت و خرید تلفن همراه برای فرزند خود و یا در بعضی منازل با توجه به تعداد دانش‌آموز بیشتر، خرید تبلت برای استفاده از بستر فضای مجازی و شاد، به یک معضل تبدیل شده است که در چنین شرایطی نمی‌توان انتظار داشت این دانش‌آموزان بتوانند با دغدغه‌های فراوان، به خوبی از آموزش‌های راه دور استفاده کنند.

نتیجه گیری: از مباحث ایراد شده نتیجه گرفته می‌شود که یادگیری از طریق تعامل جمعی بهترین شیوه مؤثر در ارتقای مهارت‌های فردی، اجتماعی است، افت مشکلات یادگیری دانش‌آموزان نوجوان در دوران شیوع کرونا را باید درک کرد، ولی این موضوع نباید توجیهی بر تلاش نکردن و یا کم کاری والدین و مربیان در امر یادگیری دانش‌آموزان شود، کمک به نوجوان برای کنار آمدن با استرس کلاس‌های مجازی چالش برانگیز است، باین حال، روش‌هایی وجود دارد که والدین می‌توانند به نوجوان خود کمک کنند تا از پس این کار برآید.

واژه‌های کلیدی: آموزش الکترونیکی، یادگیری، افت تحصیلی، چالشها، آموزش در دوران همه گیری کرونا

¹ analytic-descriptive

مقدمه

شیوع ویروس کرونا که از دسامبر ۲۰۱۹ تاکنون یکی از چالش برانگیزترین تهدیدها برای سلامت عمومی در سطح ملی و بین‌المللی شناخته شده است؛ باعث ایجاد تنش و دگرگونی در زندگی روزانه افراد زیادی در سرتاسر جهان به ویژه دانش‌آموزان شده است. کارشناسان معتقدند: در ایام کرونا عواملی همچون تاکید و توصیه مکرر به رعایت راهکارهای بهداشتی برای پیشگیری از کرونا سبب شده تا دانش‌آموز هنگامی که برای مطالعه اقدام می‌کند با نگرانی، استرس و هیجانات منفی و عدم اطمینان روبرو باشد، که باعث کاهش یادگیری و کاهش انتقال یادگیری، کاهش عملکرد شناختی و کاهش قدرت حل مسئله می‌شود. به عبارت دیگر: حواس پرتی ناشی از افکار مربوط به بیماری کرونا، می‌تواند توجه را از ایده‌های اصلی و اطلاعات کلیدی منصرف ساخته باعث درک مطلب ضعیف شود. مهمترین فاکتور یادگیری و موفقیت در تحصیل داشتن علاقه و انگیزه است [۱]. بنابراین در تمام سیستم‌های آموزشی در سراسر دنیا سعی می‌کنند با شیوه‌های متفاوت دانش‌آموزان را به تحصیل ترغیب کرده و انگیزه کافی برای یادگیری در آنها ایجاد کنند. از آنجایی که در کشور ما سیستم آموزشی دچار نقصان زیادی در همه امور به ویژه آموزش‌های خلاقانه و ایجاد انگیزه و علاقه به یادگیری در دانش‌آموزان است، شیوع بیماری کرونا، تعطیلی مدارس، نبود نظارت کافی بر روش‌های آموزشی و میزان یادگیری دانش‌آموزان می‌تواند نقش مهمی در بی‌انگیزگی تحصیلی و البته کاهش بار علمی دانش‌آموزان داشته باشد. در این مقاله به بیان روش‌هایی برای مقابله با این معضل می‌پردازیم.

مواد و روشها

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است که با استفاده از روش پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوای استقرایی انجام گردیده است. در این مطالعه برای استخراج و تدوین مطالب از روش سه سو سازی استفاده گردید؛ یعنی مطالعه با بهره‌گیری از پژوهشهای مربوط و مبانی نظری انجام شد. این روش تحقیق از نوع روش تحقیق نظری است که با روش تحلیل محتوا و با رویکرد کیفی انجام گرفته است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، فیشهای برداشت شده از کتب گوناگون و از طریق مطالعه کتابخانه‌ای بوده است. قلمرو تحقیق، کلیه منابع اصلی و دست اول و همچنین منابعی بوده است که دیگران به صورت نقد در خصوص آنها تدوین نموده و به زبان‌های انگلیسی و فارسی بوده است. در این مورد محقق به سراغ منابع اولیه و کتاب‌ها، آثار و نوشته‌های دست اولی که به طور مستقیم و غیر مستقیم به موضوع اشاره نموده رفته است. بر اساس تحلیل منابع، یافته‌های پژوهش را ارائه داده است و در نهایت این یافته‌ها را مورد بحث قرار داده است. شیوه انتخاب منابع که مبنای تحلیل قرار گرفته است، عمدتاً اصالت منبع، موثق بودن و مرجعیت نویسنده یا نویسندگان بوده است. همچنین قابلیت دسترسی به منابع نیز وجهه نظر قرار گرفته است و در پایان به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری بحث می‌پردازیم.

مبانی نظری**تعریف آموزش مجازی یا آموزشهای آنلاین (الکترونیکی)**

آموزش الکترونیکی یا مجازی همراه با پیدایش اینترنت و گسترش این پدیده و استفاده از قابلیت‌های آن ایجاد گردیده است. آموزش مجازی به توصیف شیوه بهره‌بری از فناوریهای نوین اطلاعات و ارتباطات بمنظور ارائه آموزش و پرورش در دنیای دیجیتال و در سیستمهای مبتنی بر مرورگر می‌پردازد [۵] با توسعه فناوریهای ارتباطی جدید و نیاز روزافزون آموزش در آموزش و پرورش به روشهای نوین و همچنین آموزشهای آنلاین در بستر آموزشهای کلاسی، گونه‌ای جدید از آموزش از راه دور راه اندازی شد که به آن آموزش مجازی یا آموزشهای آنلاین گفته می‌شود [۶]

شیوه آموزش در آموزش مجازی

ابرسانه اینترنت، در کنار سایر رسانه‌های متنی چاپی (کتاب، مجله، روزنامه) و صوتی-تصویری (رادیو، تلویزیون)، با توجه به بهره‌گیری از انواع عناصر رسانه‌ای پیوند داده شده، قابلیت‌های منحصر به فردی برای ایجاد ارتباط بین بشر فراهم کرده و عناصر مکان و زمان را در ایجاد ارتباط و نیاز به رعایت ترتیب متنی را حذف کرده است و امکان ایجاد ارتباط متقارن را فراهم آورده است و می‌توان آنرا بهترین نوع ارتباط غیرچهره به چهره قلمداد کرد [۷] بنابراین اگر بدلائل فنی و اقتصادی بخواهیم

ارتباط آموزشی غیرچهره به چهره داشته باشیم، ابررسانه اینترنت، بهترین محیط موجود برای ایجاد این ارتباط است. برای آموزش و یادگیری از طریق ابررسانه اینترنت، باید برنامه آموزشی در قالب مناسب این محیط آورده شود. ارزش بالای گوهر وقت معلم و دانش آموز، لزوم پرهیز از کار تکراری، لزوم بهینه سازی روند آموزش، لزوم مستندسازی فرآیند آموزش و جمعیت تجارب آموزشی، افزایش تعداد مخاطبان آموزش، توجه به محدودیت های یادگیری و زمانی معلم و دانش آموز، ایجاد عدالت آموزشی، بهره گیری از فن آوری چند رسانه ای در بالا بردن کیفیت آموزش، ایجاد نقش ماندگار با توجه به فن آوری روز، محدودیت های اقتصادی و غیره جزو عواملی هستند که چه به صورت جداگانه و چه به طور کلی، انگیزه لازم را برای حرکت به سمت ارائه غیرچهره به چهره دروس در قالب تولید دروس مجازی چند رسانه ای ایجاد می کند و استاد و مدیر آموزشی را برآن می دارد، که بخشی از فرآیند آموزش را که قابل ارائه به شکل مجازی است، و یا باعث ارتقای یادگیری می شود، در دنیای مجازی ماندگار کند [۸]. بی تردید موفقیت در این حوزه، علاوه بر نیاز به شناخت صحیح فضای مجازی و استفاده درست از آن در تولید درس توسط معلم و برنامه ریزان درسی، فرهنگ سازی صحیح و استفاده مناسب دانش آموزان و تلقی درست آن ها را از آموزش مجازی طلب می کند [۹]. آموزش مجازی، هم دارای ویژگی های مثبت و هم دارای ویژگی های منفی است. به عنوان مثال، فلاسفه یادگیری در حال حاضر، محدوده نهایی یادگیری مجازی را تربیت کاردان می دانند و با توجه به تاثیر عاطفه در یادگیری، تنها راه تربیت متخصص و خبره را، ارتباط چهره به چهره می انگارند. با این استدلال، تنها ارائه دروس در سطح عمومی بصورت مجازی توجیه پذیر می باشد. در یک تمثیل کلی، تفاوت بین آموزش مجازی و آموزش حقیقی، شبیه تفاوت سینما و تئاتر است. شبیه آموزش در آموزش مجازی با توجه به نحوه آن، از هدایت مستقیم توسط معلم به سمت یادگیری خودآموز یا یادگیری مشارکتی نزدیک می شود. در محیط مجازی می توان با ایجاد تعامل پویا با فراگیر از طریق شبیه سازیهای مجازی، یادگیری با شنیدن یا یادگیری با دیدن را به یادگیری با انجام دادن و تجربه کردن ارتقا داد [۱۰].

فضای مجازی و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان

اینترنت و فضای مجازی^۲ منابع بی پایان دانش و اطلاعات هستند. در اثر گسترش و به روز شدن فناوریهای نوین اطلاعات و ارتباطات در عرصه های مختلف زندگی انسان تغییرات اساسی به وجود آمده است. آموزش و پرورش نیز مستثنی از این تغییرات نمی باشد. در عصر حاضر دانش و فناوری در یک مسیر می باشند و نمی توان یکی از این دو را بدون دیگری متصور شد [۴]. فضای مجازی با امکانات و منابع گسترده و عظیمی که در زمینه علم و دانش در اختیار کاربران قرار می دهد و با ویژگی هایی همچون فرا زمانی، فرا مکانی و تعاملی بودن^۳ قابلیت های زیادی در زمینه تعلیم و تربیت به وجود آورده است که قبلاً وجود نداشته اند. عبارت هایی چون کلاس الکترونیکی، تدریس و آموزش آنلاین، مدرسه هوشمند، دانشگاه مجازی^۴ اشاره به نوع جدیدی از آموزش های مجازی دارد که در حال جایگزین شدن با برنامه های آموزشی مرسوم و سنتی^۵ در کشورهای مختلف می باشد. در آموزش سنتی به خاطر حضور فیزیکی در کلاس درس، دانش آموزان و معلمان، در تعامل و مشارکت رو در رو^۶ قرار دارند که از این طریق، امر آموزش شکل می گیرد. آموزش الکترونیکی یا از راه دور^۷ نمونه ای بارز می باشد که به طور شایسته ای از ویژگی ها و قابلیت های فضای مجازی استفاده می کند [۱۱].

کاربرد فضای مجازی

امروزه موضوع شبکه های مجازی، مسئله مهمی برای بیشتر کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه و از جمله کشورهای اسلامی است. آگاهی از پی آمدهای شبکه های مجازی و در کنار آن، در نظر گرفتن راهبردهای مناسب برای استفاده درست و

² Virtual space

³ Interactivity

⁴ Virtual university

⁵ Formal education

⁶ face to face

⁷ Distance learning

پیش‌گیری یا کاهش پی‌آمدهای احتمالی منفی آن، اهمیت اساسی دارد. فراگیر شدن رسانه‌ها در آغاز قرن بیست و یکم و موضوع جدی نقش شبکه‌های مجازی در شکل‌دهی به فرهنگ، هویت و باورها و ارزش‌های اجتماعی، اهمیت پژوهش در این زمینه را افزایش داده است [۱۲]. شبکه‌های مجازی در کنار دست‌آوردها و کاربردهای انکارناپذیر و مثبتی که در زمینه‌های گوناگون دارد، پی‌آمدهای نامطلوبی نیز به همراه دارد و از نکته‌های مهم این پژوهش به دست آوردن میزان انواع استفاده‌هایی است که جوانان از محیط‌های مختلف شبکه‌های مجازی دارند. میزان انواع استفاده از شبکه‌های مجازی می‌تواند پیامدهای ناخواسته‌ای داشته باشد، که شناخت آنها می‌تواند در جلوگیری از انحرافات جوانان مثمر ثمر باشد. آنچه که در رابطه با کاربرد فضای مجازی اهمیت دارد پیامدها و آسیب‌های آن بخصوص در میان قشر جوان می‌باشد. از پدیده‌هایی که کامپیوتر و پس از آن اینترنت با خود به ارمغان آورده است، خطراتی بود که بر همه جای قلمرواش، سیطره پیدا نمود [۳]. چنین خطراتی، چنانچه مورد بی‌توجهی جامعه و دولت قرار گیرد، بسیار بزرگ و غیر قابل جبران خواهد بود؛ چرا که آسیب‌های اجتماعی و انحرافی ناشی از کاربری نادرست و مغایر با قانون، موجب اختلال در رفتار مردم شده است و جامعه را در رسیدن به فواید بی‌شمار این فناوری نوین بی‌اثر می‌کند. مسائل اجتماعی و فرهنگی ناشی از آن، اعضای جامعه را در رفتار فردی با خانواده و رفتار اجتماعی با مردم و دولت سست و متأثر از فرهنگ‌های غربی و بیگانه می‌نماید. هنجارها و ارزش‌های متعالی جامعه رو به افول گذاشته، احساس امنیت و آرامش از در بین مردم کم رنگ شده، ضمن این که آسیب‌های سیاسی آن، موجب ضعیف شدن دولت و حکومت می‌شود و آن را در ایجاد وحدت ملی و امنیت اجتماعی و امنیت اطلاعاتی دچار چالش‌های مهم می‌کند؛ از دلایل دیگر اهمیت این پژوهش دانش‌آموان می‌باشند، که به دنبال کنجکاوی، هویت‌طلبی، ماجراجویی و شکل‌دهی شخصیت خود هستند و فضای مجازی را وسیله‌ای برای رسیدن به این اهداف می‌دانند. بنابراین ضروری بود. که انواع آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی فضای مجازی بر روی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گیرد [۱۳].

تأثیر تکنولوژی‌های مجازی

ورود تکنولوژی‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی (ICT) ۸ مانند فضای مجازی و گوشی‌های هوشمند به زندگی دانش‌آموزان در سال‌های اخیر، تأثیراتی بر نگرش، هویت و سبک زندگی آنان داشته است. بی‌تردید فضای مجازی و گوشی‌های هوشمند، ارتباطات میان افراد جامعه خصوصاً دانش‌آموزان را نسبت به گذشته بسیار آسان نموده است و به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد تا روابطی جدید و گوناگونی را تجربه کنند [۲]. در این میان پیام‌رسان‌ها (واتساپ^۹ و تلگرام^{۱۰} و...) و شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام^{۱۱}، سروش و...)، دو قابلیت فضای مجازی و گوشی‌های هوشمند هستند که در بین جوانان از محبوبیت بسیاری برخوردارند. تا مدتی قبل چت کردن در بین جوانان خصوصاً دانش‌آموزان بسیار شایع بود، اما به نظر می‌رسد در حال حاضر جای خود را به ارتباطات با گوشی‌های هوشمند، خصوصاً واتساپ و اینستاگرام داده است. پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی، هر دو قابلیت‌هایی هستند که امکان ارتباط سریع و آسان را فراهم می‌کنند و می‌توان بین آنها مشابهت‌هایی نیز پیدا کرد. مسلم است که در جهان پیشرفته امروز نیاز به شبکه‌های مجازی و بهره‌گیری از اطلاعات حائز اهمیت است. حال آنکه شبکه‌های مجازی این امکان را به وجود آورده که تنها با فشار یک کلید هزاران اطلاعات کسب کنیم. اما اطلاعات غیرضروری زیادی نیز در شبکه‌های مجازی وجود دارد که در جامعه وجهه خوبی ندارد [۱۴]. اگر دگرگونی در فن‌آوری‌های ارتباطی را موجب دگرگونی فرهنگی بدانیم، باید به تأسی از مک‌لوهان اذعان داریم، فن‌آوری‌های نوین ارتباطی که تناسبی با فرهنگ پیشین ندارند، عدم تجانس نسبتاً بادوام آفریده‌اند و این عدم تجانس یا به اصطلاح تأخر فرهنگی موجب پیدایی بحرانی فرهنگی شده است که با دگرگونی‌های اجتماعی بروز پیدا می‌کند [۱۵]. همین امر باعث شکل‌گیری منابع جدید هویتی برای فرد می‌شود و او را در یک سردرگمی قرار می‌دهد. اینجاست که بحران هویت کم‌کم بروز پیدا خواهد کرد. جوانی که از نظر

⁸ Information and Communications Technology

⁹ whatsapp

¹⁰ telegram

¹¹ instagram

هویتی دچار بحران شود به شدت مستعد خواهد بود که دچار آسیب های مختلف اجتماعی، فرهنگی، فردی و روانی شود و تمایل بیشتری به انواع انحرافات اجتماعی، اخلاقی، فرهنگی و فکری پیدا کند [۱۶].

محدودیت های آموزش مجازی

با این وجود آموزش مجازی محدودیت هایی نیز دارد: ۱. هزینه های اولیه ی نسبتاً بالا، محدودیت آشنایی دانشجویان در بهره برداری و دسترسی به رایانه و خدمات جانبی آن ۲. وجود مشکلات کیفی در رابطه با تأمین مواد آموزشی، اصلاح و روزآمد کردن دوره ها ۳. فقدان ارتباط چهره به چهره ۴. امکان کاهش بازده کلاسی ۵. علیرغم هیجان، امکانات و جاذبه هایی که استفاده از آموزش مجازی به همراه دارد به کارگیری آن بدون تجزیه و تحلیل اینکه آیا دوره های مجازی برگزار شده از اثربخشی لازم برخوردار بوده یا خیر، ممکن است باعث شکست این دوره ها گردد [۱۷]. با توجه به اینکه سنجش اثربخشی دوره های برگزار شده یکی از ضروری ترین اموری است که در هر سازمانی باید انجام گیرد و این نیاز در دانشگاه به عنوان سازمانی که خود داعیه ی امر پژوهش دارد، دو چندان می شود [۱۸].

مشکلات آموزش مجازی

از مشکلاتی که در شرایط شیوع کرونا، به دلیل تعطیلی مدارس، برای کودکان و نوجوانان بوجود آمده است، مشکلات آموزشی است [۱۹]. در شرایط قرنطینه کلاس های درس به صورت آنلاین برگزار می شوند. این در حالی است که همه دانش آموزان به اینترنت دسترسی ندارند، کاهش زمان آموزش و کیفیت نامناسب خدمات آموزش آنلاین، و نابرابری در استفاده از فرصتهای آموزشی، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان را کاهش داده است [۲۰]. حتی دانش آموزانی که از امکانات مناسب برای دسترسی به اینترنت و کلاسهای آنلاین برخوردارند، گزارش می دهند که برنامه آموزش آنلاین حتی از کلاسهای معمولی استرسزا تر است. در کلاسهای درس عادی مشارکت در فرآیند یادگیری و حمایت همکلاسی ها استرس را کمتر و قابل کنترل تر می کند در حالی که در کلاس های آنلاین، اغلب مشارکت یادگیرندگان و حمایت آنان از یکدیگر به حداقل می رسد. به علاوه در کلاسهای آنلاین نقش معلمان، و راهبردهای تدریس معلمان تغییر می کند و دانش آموزان لازم است خودشان را با این تغییرات سازگار کنند این مشکلات سطح استرس و اضطراب تحصیلی یادگیرندگان را بالا می برد [۲۱]. استرس واضطراب می تواند سیستم ایمنی بدن را ضعیف کرده و افراد را در مقابل بیماری های مختلف آسیبپذیر سازد. حضور تدریس ۱۲، مسئولیت معلم را آشکار می کند که شامل طراحی و اجرا، تسهیل گفتمان، و آموزش مستقیم می شود. فرآیند طراحی و برنامه ریزی دروس آنلاین معمولاً خیلی زمانبر است چون معلمان باید روشهای آموزشی خود را با آموزش آنلاین هماهنگ کنند [۲۲]. برنامه ریزی کارهای گروهی و کارهای پروژه های یک چالش اساسی در آموزش آنلاین است. حضور تدریس ضعیف معلم منجر به طراحی آموزشی ضعیف و افزایش بار شناختی بیرونی می شود [۲۳]. معلمان اغلب در آموزش آنلاین محتوای زیادی را در یک زمان آموزش می دهند و بار شناختی درونی را افزایش می دهند و فرصت کافی برای یکپارچه سازی طرحواره ها و ساخت فعالانه دانش در اختیار یادگیرندگان قرار نمی دهند. افزایش بار شناختی در یادگیرندگان، علاوه بر کاهش بازده های آموزشی سطح اضطراب یادگیرندگان را بالا می برد [۲۴].

استرس روانشناختی بیماری کرونا

استرس روانشناختی حاصل از بیماری همه گیر کرونا و قرنطینه برای مهار این بیماری پیامدهای نامطلوبی در سطوح فردی، بین فردی و آموزشی برای کودکان و نوجوانانی که در سنین تحصیل هستند، ایجاد می کند [۲۵]. بررسی پیامدهای روانشناختی بیماری کرونا در بعد فردی نشان داد که کودکان و نوجوانانی که در سنین تحصیلی هستند از مشکلاتی مانند افسردگی، اضطراب، اختلال استرس پس از آسیب، خشم، بی حوصلگی، احساس تنهایی (به ویژه تک فرزندان)، از دست دادن آزادی، پریشانی های روانشناختی و هیجانی، استرس های روان شناختی، خستگی و بی حوصلگی، خشم، ترس از سرایت بیماری به خودشان و افراد خانواده، بی خوابی، عدم دسترسی به مراقبتهای پزشکی، مشکلات تغذیه، و کاهش فعالیتهای بدنی

¹² Teaching presence

و محدود شدن تفریحات رنج می‌برند [۲۶]. بیماری کرونا پیامدهایی مانند محدودیت در ارتباط مؤثر با افراد خانواده، همسالان و معلمان، شبکه حمایت اجتماعی ناکافی و دریافت اطلاعات نامناسب، کاهش درآمد خانواده و ننگ ناشی از ابتلا اعضای خانواده آنان به بیماری کرونا را در پی دارد [۲۷]. تحمیل آموزش آنلاین به کودکان و نوجوانان در ایام قرنطینه (به عنوان راهکاری برای مهار بیماری کرونا) مشکلاتی را در حوزه آموزشی برای آنان به وجود می‌آورد. برای مقابله با اضطراب و استرس ناشی از بیماری کرونا در بعد فردی، لازم است دانش آموزان در زمینه راهکارهای مقابله با استرس و مهارت های تصمیمگیری آموزشهای مناسبی را دریافت کنند آموزش شناختی - اجتماعی با تأکید بر مهارت های حل مسئله اجتماعی، می‌تواند به عنوان راهکاری مؤثر و کارآمد برای کاهش استرس به کار رود [۲۸].

روند افزایشی اختلال یادگیری در پسا کرونا

توجه والدین به فرزندان نوجوانی که اختلال یادگیری دارند مهم است، پژوهش‌ها در دنیا نشان می‌دهد در پسا کرونا روند افزایشی اختلال یادگیری را خواهیم داشت، به دلیل اینکه خانواده‌ها از انجام تکلیف‌های درسی شکایت دارند و از معلمان انتقاد می‌کنند که تکالیف درسی، جزوه و مشق زیادی به فرزند آنها ندهند. خانواده‌ها باید بدانند در فضای مجازی دانش‌آموز نوجوان به صورت آنلاین حضور دارد و انجام تکالیف درسی و دستورالعمل‌ها هیچ تفاوتی با کلاس‌های حضوری ندارد و دانش‌آموزان هم موظف به انجام آن با مشارکت والدین هستند، فرزندان که مشکلات بیش فعالی و اختلال یادگیری و مسائل رفتاری دارند باید والدین نظارت و مشارکت بیشتری بر آموزش آنلاین آنها داشته باشند [۲۹]. آموزش انفرادی (فرد به فرد) برای رفع مشکلات یادگیری بسیار کمک کننده است و در آموزش‌های انفرادی به نوجوانان سعی کنیم فضای یادگیری خالی از موانع مزاحم و محرکات محیطی باشد، زمان آموزشی که در اختیار داریم وابسته به توانمندی دانش‌آموز و میزان توجه او به درس است، این موضوع امری متفاوت بین دانش‌آموزان است، برخی دانش‌آموزان به مدت ۱۵ دقیقه می‌توانند توجه به آموزش کنند و برخی کمتر یا بیشتر تمرکز دارند. چنانچه به مدت دو یا سه ساعت با دانش‌آموزان مقطع ابتدایی کار کنیم میزان توجه به روند آموزش می‌تواند هشت تا ۱۵ دقیقه و یا ۱۰ دقیقه‌ای باشد و بعد از سپری شدن این مدت استراحت بدهیم، این روش برای آموزش فرزندان بسیار کمک کننده است [۳۰].

مشکلات آموزشی مدارس و تبعات فضای مجازی برای دانش‌آموزان

یکی از بزرگ‌ترین ضعف‌های آموزش مجازی که در دوره کرونا برقرار شده، تعامل اندک میان دانش‌آموز و معلم است که ریشه آن اصرار بخش‌های ستادی بر رعایت قواعد آموزش حضوری در آموزش مجازی و توجه اندک آنها به تحقق اهداف اصلی آموزش است. برای تعطیل نشدن آموزش‌ها سال تحصیلی ۹۹ با مشکلات متعدد آموزشی در بستر برنامه‌ای به نام شاد، سپری شد و این بحران، ضعف شدید وزارت آموزش و پرورش و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات را در این زمینه، بسیار برجسته کرد. رشته ارتباطی که رکن اصلی آموزشی دانش‌آموز و معلم است از یکدیگر گسسته شد و می‌بایست راه جدیدی برای برقراری ارتباط آموزشی مؤثر بین معلمان و دانش‌آموزان طراحی می‌شد [۳۱]. شکاف دیجیتالی در آموزش و پرورش و ضعف سواد دیجیتالی معلمان، دانش‌آموزان و اولیای آنها مسئله‌ای اساسی است که موجب شد، برقراری ارتباط منظم آموزشی میان قریب به یک میلیون معلم و بیش از ۱۵,۵ میلیون دانش‌آموز در پراکندگی جغرافیایی به وسعت ایران، در بستر برنامه شاد، بزرگ‌ترین شبکه تعاملی آموزشی کشور، با مشکلات متعددی همراه شود. در عین حال برنامه‌ای برای رها نشدن دانش‌آموزان در بستر باز اینترنت طراحی نشده بود؛ این در حالی است که بر اساس سند تحول آموزش و پرورش و ماده ۶۹ قانون برنامه ششم توسعه، بر ایجاد و گسترش دسترسی الکترونیک (سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و محتوا) به کتب درسی و تولید محتوا تأکید شده، اما متأسفانه اقدام مناسبی در مورد آن انجام نشده است [۳۳].

راهکارهای مشارکت والدین برای بهبود یادگیری نوجوانان

با توجه به شیوع بیماری کرونا آموزش آنلاین فرزندان امری اجتناب‌ناپذیر برای خانواده‌ها است، در واقع با شیوع بیماری کرونا و تعطیلی مدارس، آموزش آنلاین با وجود مزیت‌هایی که داشته است یک نوع دیگر از روش آموزش را به خانواده آموخته است. با آموزش آنلاین در دوران کرونا مشکلات تحصیلی، تربیتی و رفتاری دانش‌آموزان بیشتر شده و با کاهش تعاملات جمعی کودکان

و نوجوانان مشکلات جسمی مانند چاقی را به همراه داشته است [۳۲]. والدین باید کلاس‌های مجازی فرزندان را جدی بگیرند. در ابتدای شیوع بیماری کرونا برخی خانواده‌ها بر این باور بودند که این کلاس‌ها چندان جدی نیستند؛ باید بدانیم آموزش تعطیل نمی‌شود و به فرزندان هم بیاموزند همان طور که در کلاس حضوری در مدرسه قواعد و قوانین را رعایت می‌کرد، باید در کلاس آنلاین نیز همه موارد را رعایت کند و پدر و مادر مقتدر می‌تواند این درخواست را از فرزند نوجوان داشته باشند. آماده کردن فضای خانه برای یادگیری مجازی فرزندان لازم است، باید خانواده فضای خانه را بدون آلودگی صوتی کنترل کنند تا فرزندان نوجوان آنها در کلاس آنلاین تمرکز داشته و دچار حواس پرتی نشوند. والدین استرس‌ها را از فرزندان دور کنند و مرتب منفی‌بافی نکنند و از نکات منفی آموزش آنلاین صحبت نکنند چرا که توجه نکردن به این نوع رفتارها باعث ایجاد ناامیدی و افزایش استرس فرزند نوجوان می‌شود [۳۴].

بحث و نتیجه گیری

از مباحث فوق نتیجه گرفته می‌شود که بحران کرونا باعث تغییرات و محدودیت‌هایی همچون "فاصله‌گیری اجتماعی، کاهش روابط دانش‌آموزان با استادان و همکلاسی‌ها، کاهش روابط خانوادگی و کاری" بوده است. این تغییرات باعث تأثیرات روانشناختی و احساسی و تولید احساسات و هیجانات منفی همچون "غم، ناراحتی، ناامیدی، استیصال و فرسودگی" در دانش‌آموز بوده است. هیجانات منفی بر مصرف منابع شناختی، انگیزش، استراتژی‌های یادگیری فرد، خودتنظیمی و دستاوردهای یادگیرنده تأثیر می‌گذارند؛ و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان را با به دلیل تجربه مطالعه انفرادی با مخاطره روبرو می‌سازد. در ایام کرونا مواردی همچون "احساس کنترل کم بر شرایط، سطح بالای نگرانی، نامطمئنی درباره آینده تحصیلی، به هم ریختن برنامه‌های تحصیلی" می‌تواند باعث فرسودگی تحصیلی، کاهش تمایل درونی به تحصیل و هدایت رفتار دانش‌آموز به سوی یادگیری پیشرفت تحصیلی شود. بی‌انگیزگی تحصیلی می‌تواند دانش‌آموزان را به اجتناب از انجام تکالیف تحصیلی سوق دهد و منجر شود دانش‌آموز تحرک لازم را برای به اتمام رساندن موفق تکلیف را از خود نشان ندهند، خود را درگیر تکالیف درسی نکند و گرایش برای تعیین اهداف تحصیلی و برنامه ریزی نداشته باشد. این مطالعه نشان داد، مدارس و مراکز آموزشی، از ابتدای ورود کرونا به کشور، آموزش حضوری خود را برچیدند و به سمت آموزش‌های مجازی حرکت کردند. در ابتدای شیوع بیماری کووید-۱۹، پیش‌بینی نهادهای ذی‌ربط مبنی بر تاریخ‌های بازگشایی مدارس که از ۱۰ اسفند ماه ۱۳۹۸ ذکر شده بود باعث تغییر تصمیمات در مدارس می‌شد و اکثر مدارس به دنبال آموزش حضوری و برگزاری کلاس‌های فوق‌العاده پس از بازگشایی بودند که تصمیمات مهم و کلیدی وزارت در همان ابتدا باعث شد بسیاری از مراکز به فکر ارائه آموزش آنلاین بیفتند. در این راستا با ابلاغ تصمیمات وزارت به مدارس، در بسیاری از مدارس تصمیم گرفته شد تا زمان بازگشایی مراکز آموزشی، آموزش الکترونیکی بدون وقفه جایگزین شود و پس از بازگشایی، آموزش حضوری ادامه یابد.

منابع و مأخذ

۱. دونکن تیمس، مترجم: کامبیز پارتازیان، (۱۳۸۵)، فضای مجازی، هویت و جامعه منبع: باشگاه اندیشه
۲. سعادت فر سجاد و قراپلو زهره، (۱۳۹۷)، فضای مجازی، تهدید یا فرصت: تأثیر فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، تهران، نشر ارشدان
۳. عاملی سعید رضا، (۱۳۸۷)، مطالعات شهر مجازی تهران، رویکرد تحلیلی به فضاهای عمومی، تهران، ناشر: آوای قلم
۴. عباسی الهام و موسی سعادت، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین فضای مجازی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در علوم تربیتی و مطالعات رفتاری و آسیب‌های اجتماعی ایران، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی
۵. علیپور، احمد؛ قدمی، ابوالفضل، علیپور، زهرا و عبداللهزاده، حسن (۱۳۹۸) اعتباریابی مقدماتی اضطراب بیماری کرونا (CDAS) در نمونه ایرانی، نشریه سلامت اجتماعی ۸ (۳۲)، ۱۶۳-۱۷۵

۶. کرباسچی، کتایون؛ علیاری، شهلا (۱۳۹۹). کرونا ویروس (سندرم تنفسی خاورمیانه)، مجله دانشکده پرستاری ارتش، ۱۵ (۱) ۲۰-۴۵

7. Arko-Achemfuor A. Accessing learner support services in a distance education context at UNISA Adult Basic Education Department [dissertation]. South Africa :University of Fort Hare; .۲۰۱۳
8. Brindley JE. Learner support in open, distance and online learning environments. Walti C, Zawacki-Richter O, editors. Bis; .۲۰۰۴
9. Chatpakkarattana T, Khlaisang J. The Learner Support System for Distance Education. SciRes- Creative Education ۲۰۱۲;۳: ۵۱-۴۷. [DOI:۱۰,۴۲۳۶/ce.۲۰۱۲,۳۸B[۰۱۱
10. Chattopadhyay S. Learner support services in open distance learning system: case study on IGNOU. In Distance Learning and Reciprocal Library System: Is Public Library Network the better Option; ۲۰۱۴ June ۶-۷; Kolkata: Netaji Subhas Open University; .۲۰۱۴
11. Erdil KM. Student Support Services and Student Satisfaction in Online Education. Online Submission. International Educational Technology (IETC) Conference; ۲۰۰۷ May ۵-۳; Nicosia: Turkish Republic of Northern Cyprus; .۲۰۰۷
12. Farajollahia M, Moenikia M. The study of relation between students support services and distance students' academic achievement. Procedia Social and Behavioral Sciences ۲۰۱۰; ۲(۲): ۶-۴۴۵۱. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.sbspro.[۲۰۱۰,۰۳,۷۱۰
13. Floyd DL, Casey-Powell D. New roles for student support services in distance learning. New directions for community colleges ۲۰۰۴; ۲۰۰۴(۱۲۸): ۶۴-۵۵. [DOI:۱۰,۱۰۰۲/cc.[۱۷۵
14. Gordon M, Patricio M, Horne L, Muston A, Alston SR, Pammi M, et al. Developments in medical education in response to the COVID-۱۹ pandemic: A rapid BEME systematic review: BEME Guide No. ۶۳. Medical teacher ۲۰۲۰; ۴۲(۱۱): ۱۲۱۵-۱۲۰۲. [DOI:۰۱۴۲۱۵۹/۱۰,۱۰۸۰X.[۲۰۲۰,۱۸۰۷۴۸۴
15. Gregori EB, Zhang J, Galván-Fernández C, Fernández-Navarro F. Learner support in MOOCs: Identifying variables linked to completion. Computers & Education ۲۰۱۸: ۱۲۲; ۶۸-۱۵۳. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.compedu.[۲۰۱۸,۰۳,۰۱۴
16. Gujjara AA, Naoreenb B, Chaudhryc AH. A comparative study of student support services: The United Kingdom, Pakistan and Srilanka. Procedia Social and Behavioral Sciences ۲۰۱۰; ۲(۲): ۴۶-۸۳۹. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.sbspro.[۲۰۱۰,۰۳,۱۱۳
17. Kazemi Malekmahmoudi Sh, PiriTosanloo M, Norouzi N, Aryaie M.[Investigation of Factors Affecting E-learning Development According to Students' Viewpoint of Golestan University of Medical Sciences]. Educational development of Jundishapur ۲۰۱۵; ۶(۳): ۳۶-۲۲۹. [Persian]
18. Krishnan C. Student Support Services in Distance Higher Education in India: A Critical Appraisal. International Journal of Research in Economics & Social Sciences ۲۰۱۲; ۲(۲): ۷۲-۴۵۹
19. Lenar S, Arturb F, Ullubic S, Nailya B. Problems and Decision in The Field of Distance Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences ۲۰۱۴; ۱۱۷-۱۳۱:۱۱۱. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.sbspro.[۲۰۱۴,۰۴,۰۸۸
20. Mir K. Design and Development of online student support system. Pak J Distance Online Learn ۲۰۱۷; ۳(۱): ۸-۱
21. Mittag H J. Blended learning in practice: An overview on Recent Developments. Journal of Lifelong Learning Society ۲۰۱۶; ۱۲(۲): ۱۸۶-۱۷۱. [DOI:۱۰,۲۶۸۵۷/JLLS.[۲۰۱۶,۰۵,۱۲,۲,۱۷۱
22. Mohammadimehr M, Mirmoghtadaie Z. Exploring the components of student

23. Nsamba A, Makoe M. Evaluating Quality of Students' Support Services in Open Distance Learning. Turkish Online Journal of Distance Education ۲۰۱۷; ۱۸(۴): ۱۰۳-۹۱. [DOI:۱۰,۱۷۷۱۸/tojde.[۳۴۰۳۹۱]
24. Nsamba A, Makoe M. Evaluating Quality of Students' Support Services in Open Distance Learning. Turkish Online Journal of Distance Education ۲۰۱۷; ۱۸(۴): ۱۰۳-۹۱. [DOI:۱۰,۱۷۷۱۸/tojde.[۳۴۰۳۹۱]
25. Nurmukhametov N, Temirova A, Bekzhanova T. The Problems of Development of Distance Education in Kazakhstan. Procedia - Social and Behavioral Sciences ۲۰۱۵; ۱۹-۱۸۲:۱۵. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.sbspro.[۲۰۱۵,۰۴,۷۲۹]
26. Salimi S, Fardin MA.[The Role of Corona Virus in Virtual Education, with an Emphasis on Opportunities and Challenges]. Quarterly Journal of Research in School and Virtual Learning ۲۰۲۰;۸(۲): ۶۰-۴۹.[Persian[
27. Sembiring MG. Exploratory study of academic excellence associated with persistence in ODL setting. Asian Association of Open Universities Journal ۲۰۱۷; ۱۲(۲): ۱۳۶-۱۲۵. [DOI:۱۰,۱۱۰۸/AAOUJ-[۰۰۱۵-۲۰۱۷-۰۱]
28. Simpson O. Supporting students in online, open and distance education. London: Routledge Falmer; .۲۰۰۲
29. support system in blended learning for Iranian Universities of Medical Sciences: A thematic analysis. J Edu Health Promot. ۲۰۲۱; ۱۰(۱۳۰): ۱۳-۱
30. Tait A. Planning Student Support in Open and Distance Learning. Open Learning ۲۰۰۰; ۱۵(۳). ۹۹-۲۸۷. [DOI:[۷۱۳۶۸۸۴۱۰/۱۰,۱۰۸۰]
31. Tamulienė R. Adjusting College Students' Support Services to Students' Type: Lithuania's Case Procedia - Social and Behavioral Sciences ۲۰۱۴; ۱۴۱: ۴۳۸- ۴۴۶. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.sbspro.[۲۰۱۴,۰۵,۰۷۷]
32. Tuquero JM, McCool WC. A Meta-Ethnographic Synthesis of Support Services in Distance Learning Programs. Journal of Information Technology Education: Innovations in Practice ۲۰۱۱(۱۰):۷۹-۱۵۷. [DOI:[۱۵۰۱/۱۰,۲۸۹۴۵]
33. Yazdaninejad H, Eslami K, Arjmand R, Shakerian N, Tork Shirazi N, Abuali R, Barg Bidvandi M.[Evaluation of e-learning in the Covid ۱۹epidemic crisis and the prospect of its complementary use in the post-crisis period from the perspective of medical students]. Quarterly Educational Development of Judishapur ۲۰۲۰; ۱۱(۳): ۷۱-۵۵۴. [Persian[
34. Zhuang Z, Zhao S, Lin Q, Cao P, Lou Y, Yang L, He D. Preliminary estimation of the novel coronavirus disease (COVID-۱۹) cases in Iran: A modelling analysis based on overseas cases and air travel data. International Journal of Infectious Diseases ۲۰۲۰; ۹۴: ۳۱-۲۹. [DOI:۱۰,۱۰۱۶/j.ijid.[۲۰۲۰,۰۳,۰۱۹]